

Caroline Criado Perez

Nevidne

Kako vrzeli v podatkih in raziskavah oblikujejo svet po moški meri

(Založba Umco, 2022)

Razpon področij, ki se specifično tičejo žensk in jih moški ne upoštevajo, je širok, a v ospredje vedno znova prihajajo tri: žensko telo, breme neplačane skrbi žensk za druge in nasilje moških nad ženskami, uvodoma ugotavlja priznana zagovornica pravic žensk. Raziskala je pomembne vzroke za spolno neenakopravnost, ki se kažejo tudi skozi problematične vzorce pridobivanja podatkov, na katerih temeljijo mnoge pomembne odločitve javnih politik.

Ste vedeli, da si kar osemdeset odstotkov moških, ko imajo v mislih »človeka«, predstavlja moškega? Tudi večina statističnih podatkov za osnovo merjenj jemlje moški spol, ženskega pa obravnava kot odklon, netipičnost oz. nepomembnost. S tem v družbo vnašajo pristranskost. Ta se kaže na mnoge problematične načine.

Caroline Criado Perez je knjigo razdelila na šest poglavij, naslovljenih: Vsakodnevno življenje, Delovni prostor, Oblikovanje, Obisk pri zdravniku, Javno življenje in Ko gre nekaj zares narobe. V uvodu »Moški je pravilo« pa nam razgali globoko ukoreninjen problem tega, da se človeštvo zgleduje po vzorcu (belopoltega) moškega, ki ga utrjuje kot »objektivnost« in »univerzalnost«. Ženskost in izkušnje ženske polovice prebivalstva pa dojemamo kot »stransko nišo«, nas opozori avtorica. Njena zgodba, kot pravi, vsebuje tudi upanje, »kajti stvari se začnejo premikati, ko ženskam z njihovimi glasovi in njihovimi telesi uspe stopiti iz senc na svetlo. Vrzeli se zapolnijo.« Njena knjiga je tako tudi poziv k spremembi gledišča, ki bo prinesel vidnost. Zgodbo, zapisano na skoraj petsto straneh knjige, je težko postaviti v krajši zapis. Zato se bomo osredinili le na drugo poglavje, ki obravnava sfero dela, saj je žensko delo, plačano in neplačano, po besedah avtorice hrbtenica naše družbe in našega gospodarstva. Izraz »zaposlena ženska« je tautologija – logična napaka. »Nezaposlena ženska namreč ne obstaja. Obstajajo samo ženske, ki za svoje delo niso plačane,« nas opozori avtorica in pove, da kar tri četrtine neplačanega dela v svetovnem merilu opravljajo ženske (in to ne glede na delež zaslužka, ki ga sicer prispevajo v skupno gospodinjstvo). Zanj na dan v povprečju porabijo od tri do šest ur, moški pa le pol ure do dveh ur. Razmerje se ne izboljšuje, celo pri premožnejših družinah, kjer najemajo pomoč za gospodinjstva dela, tega opravljajo ženske. Tudi struktura neplačanega dela, ki ga vendarle opravijo moški, pokaže, da so to povečini prijetnejša opravila, še posebej se običajno ne lotijo tistih skrbstvenih, ki so težja in umazana.

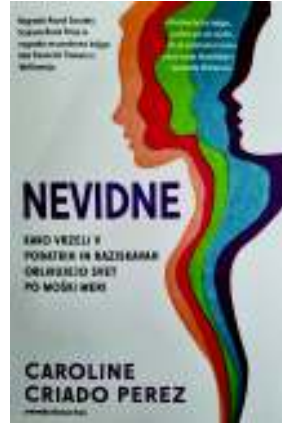
Vse to dodatno delo slabo vpliva na zdravje žensk, ki recimo slabše in dalj časa okrevajo po operaciji srca – ste vedeli, da gre pri tem samskim ženskam bolje?

Ženske si težko privoščijo, da ne bi delale še plačano službo, a so pogosto zanj plačane manj od kolegov. Raziskave dokazujejo, da se v panogi, kjer začnejo bolj množično delati ženske, znižajo plače in izgubi »ugled«.

Zaradi manj plačanega dela grozi ženskam revščina, v starosti tudi ekstremna. Avtorica pravi, da deloma zato, ker si kratko malo ne morejo privoščiti, da bi v svoji delovni dobi varčevale. Razlog pa je po njenem tudi v tem, da vlade pri načrtovanju pokojninskih shem ne upoštevajo podatkov, čeprav ti obstajajo. Pristranskosti do moških pri upokojevanju bi se vlade morale resno lotiti, opozori avtorica in doda k temu ustreznost plačane porodniške odsotnosti. Spomni pa tudi na problem razumevanja delodajalcev za potrebe žensk in pri tem za bolj prožno delo, tudi omogočanje dela od doma. Na Japonskem recimo podaljševanje delovnikov v nedogled ni nekaj neobičajnega, prednjačijo pa moški, ki se trudijo ugajati šefom, kar jim gre lažje, saj opravijo le petino toliko gospodinjanskega dela kot ženske.

Problem spolne nevtralnosti se lahko pokaže tudi pri priznavanju stroškov; uniforme in orodje so všteti, dnevno varstvo otrok v nujnem primeru ni, izvemo na enem od primerov. Avtorica nas opozori tudi na mit o meritokraciji oz. zaslužnosti, ki je kajpak spet v prid moškim. To dobro prikaže tudi na primerih napredovanj, še zlasti so ta problematična v univerzitetnih, raziskovalskih krogih. Če bo tam več žensk, bodo tudi raziskave in njihova interpretacija drugačne.

Avtorica ponuja vpogled v to, kako se pristranskosti glede odličnosti učijo že v šolah, kako se te ohranjajo tudi preko algoritmov in kakšne nastajajo pri zaposlovanju. Ste vede-

li, da so pri Googlu leta 2012 celo prirejali kadrovske delavnice, pri katerih so ženske »opogumljali« in jih v bistvu silili, da postanejo bolj podobne moškim? In izvemo še, da se moški cenijo više in pogosto celo previsoko. Zanimiva je tudi trditev, da se tehnološka industrija, običajna moška trdnjava, boji ločenih podatkov o zaposlitvi po spolu, češ da oni zaposlujejo le »najbolj sposobne ljudi«. Ena od reši-

tev za zaposlovanje je t. i. slepo zaposlovanje, ki pa po mnenju avtorice deluje pri izhodiščnem postopku, težje pa pri napredovanju. Ampak po njenem tudi tu obstaja rešitev: odgovornost in transparentnost.

Izvemo tudi marsikaj o na videz majhnih, a nadležnih zadevah, ki grenijo delovno okolje ženskam, kot so tlakovci, v katere se zatikajo pete, steklena stopnišča, kjer ti lahko vsakdo vidi pod krilo, temperatura, skrb za nosečnice ipd. Avtorica opozori tudi na podatke o obolevnosti zaradi dela, kjer je večina raziskav opravljena na moških, čeprav ni nikjer nobenega dokaza, da bi bili pri tem najbolj prizadeti prav oni. Moški in ženske imamo različen imunski sistem in različne hormone, to pa lahko vpliva na vsrkavanje kemičnih snovi, na raven toksinov, hormonskih motilcev, radioaktivnih snovi ipd., ki smo jim lahko še varno izpostavljeni. Pomembno je tudi, kakšna je osebna zaščitna oprema, da se prilaga različnim telesom žensk in moških – poveden primer so policijski zaščitni jopiči, ki preveč stiskajo ženske prsi. To ni le boleče in moteče, ampak tudi nevarno.

In ne nazadnje avtorica opozori tudi na pereč položaj zlasti žensk pri prekarnem delu, na spolno nadlegovanje in nasilje, katerega žrtev so večinoma ženske. Za konec pa še poudari, da svet dela potrebuje »celovito preoblikovanje svojih predpisov, svoje opreme in svoje kulture, to preoblikovanje pa se mora ravnati po podatkih o ženskih telesih in življenju žensk«.

Mojca Matoz